

שיעור בעניין קנייני משיכה / הרה"ג משה דימנטמן

איתא בגמ' כתובות לא. מתיב רב ביבי בר אביי הגונב כיס בשבת חייב שכבר נתחייב בגניבה קודם שיבוא לידי איסור סקילה, היה מגרר ויוצא מגרר ויוצא פטור שהרי איסור שבת וגניבה באין כאחד וכו'. הגמרא לא; שואלת על המקרה של היה מגרר ויוצא שכתבו שאיסור שבת ואיסור גניבה באין כאחד היכא איירי, אם גרר לרשות הרבים אז איסור שבת איכא כיוון שהוציא מרשות היחיד לרשות הרבים אבל איסור גניבה אין שהרי לא משך לרשותו. ואם מדובר ברשות היחיד אז איסור גניבה איכא שהרי משך לרשותו אבל איסור שבת אין שהרי הוצאה נקרא באופן שמוציא מרשות היחיד לרשות הרבים. הגמ' מתרצת שלוש אוקימתות, אוקימתא ראשונה שמדובר שהוציא לצידי רה"ר ולעניין שבת צידי רה"ר חשיבי רה"ר ולכן חייבים, לעומת זאת לעניין גניבה קונים במשיכה בצידי רה"ר. אוקימתא שניה, רב אשי מעמיד שמיד שהוציא מרה"ר קיבלה לידו ממילא ישנו איסור שבת שהרי הוציא לרה"ר וישנו איסור גזילה כיוון שקנה בקנין יד. רבינא מעמיד אוקימתא שלישית שמדובר שמשך לרה"ר ובכל אופן ישנו איסור גזילה ואיסור שבת ביחד.

תוס' ד"ה ברה"ר נמי קנה, הקשה על דברי רבינא הא קיימא לן כאבוי ורבא שמשיכה לא קונה ברה"ר. מתרץ תוס' שני תירוצים. תירוץ א' לעולם בהלכות מקח וממכר לא קונים במשיכה ברה"ר אבל לעניין קנייני גזילה קונים גם במשיכה לרה"ר. תירוץ ב' בשם ריצב"א שרבינא חולק על אבוי ורבא וסובר שיש קניין גם ברה"ר לעניין משיכה. עיי"ש.

בהסבר תירוץ א' מה שונה קנייני גזילה מכל קנייני מקח וממכר. ניתן לבאר שבכל קניין של משיכה יש שתי פעולות. אחד עצם מעשה הקניין, זאת אומרת, מעשה משיכת החפץ לרשותי יוצר קניין. פעולה שניה, עצם הוראת הבעלות שאני עושה על ידי המעשה שאני מושך את החפץ לרשותי אני מראה בזה שאני הבעלים. אי"כ אדם שמושך ברשות הרבים, נכון שמעשה הקניין ישנו שהרי זה פעולה בעלמא, אבל הפעולה של הוראת הבעלות איננה ברשות הרבים, משום שזה רשות השייכת לכולם ואינו מראה בזה שהוא הבעלים, לכן לעניין מקח וממכר הרגיל לא מהני משיכה משום שחסר בהוראת הבעלות, אבל לענייני גזילה סגי בעצם פעולת המשיכה גם

ללא הוראת הבעלות, כיוון שגזלן לא קונה חפץ שיהיה שלו, אלא קונה את החפץ לענין חיוב אונסין. וזו הסיבה שכאשר גזלן מושך חפץ מרה"י לרה"י נקרא גזלן, וממילא איסור שבת ואיסור גזילה באין כאחד.

גמ' בב"ב פו. מביאה את הברייתא של המגרר כיס שהבאנו לעיל, ומקשה, הרי כיס דרכו בקניין הגבהה, ואיך קונה הגזלן את החפץ במשיכה עי"ש. הרשב"ם ד"ה שהרי, כתב שמדובר שאיסור גניבה ואיסור שבת באין כאחד היות ובשעת הוצאה התחייב את שניהם, וציין את שאלת הגמ' בכתובות היאך איירי וכו' והביא את שתי האוקימתות הראשונות, או בצידי רה"י או שקיבלה לידו. והמעין יראה ששיטת רביטא נשמטת שם וצ"ע.

ולפי מה שכתבנו נפלא, דהרי העמדנו לשיטת רביטא שלא מדבר בקנין משיכה של מקח וממכר שאז זה צריך להיות בכללים של דרך לקנות אלא מדובר בקנין משיכה של קנייני גזילה שזה רק פעולת קנין של משיכה, ולכן אין צורך שיהיה דרכו בכך ממילא כל קושית הגמ' שהרי אין דרך למשוך כיס, זה רק לשתי השיטות שמעמידות שמדובר בקניינים של מקח וממכר.

בקובץ שיעורים ב"ב סימן שח מביא את דברי התוס' הנ"ל דבגניבה מתחייב גם ע"י משיכה ברה"י אפילו שבמקח וממכר לא קונה. ומסביר הטעם באופן אחר, שבקנייני גזילה התחדש שצריך הוצאה מרשות בעלים, זאת אומרת שבכל מקח וממכר בעיני תרתי, קנין משיכה שיוציא מרשות בעלים, ויכניס לרשותו, לעומת זאת בקנייני גזילה התחדש שסגי רק אם תוציא מרשות בעלים על ידי הוצאה מרשות בעלים חשיב גזלן. והנה לפי"ז גם מבואר שאלת הגמ' בב"ב, שדרך ולא דרך לקנות זה רק בקנין של מקח וממכר דבעינן תרתי, אבל במעשה גזילה שצריך רק את ענין ההוצאה מרשות בעלים, מה זה משנה אם דרך בכך או לא, תמיד נקרא שהוצאתי מרשות בעלים.

בשו"ע סימן שנא סעיף א י"ש גנב שפטור מלשלם ואי זה זה שבא עם התשלומים חיוב מיתה כגון הגונב כיס בשבת ולא הגביהו ברשות בעלים אלא היה מגררו ומוציאו מרשות הבעלים לרשות הרבים ואיבדו שם" משמע מדבריו שפסק כמו רביטא שמדובר לרה"י ולא כפסק הטור שהעמיד את ההלכה הזו כאוקימתא דרב אשי או לצידי, השו"ע כתב בפשטות שמדובר ברה"י משמע שמועיל משיכה ברה"י.

אבל המעין בשו"ע סימן רצח סעיף ט כתב להדיא, ומשיכה אינה קונה אלא בסימטא או בחצר של שניהם, מוכח שמשיכה לא מועילה ברה"י א"כ איך פסק לעיל שבמשיכה לרה"י יש איסור שבת ואיסור גניבה? ותירץ בביאור הגר"א שם

ששיטת השו"ע כדברי התוס' שהסביר שלענין גזילה קונה גם במשיכה לרה"ר, משא"כ לענין מקח וממכר לא קונה. וממילא צריך להסביר גם בשיטת השו"ע הסברות שכתבנו לעיל.

הרמב"ם מהלכות גניבה פרק ג' הלכה ב' פסק את הדין הנ"ל וז"ל או שגנב כס בשבת והיה מגררו עד שהוציאו מרשות בעלים שהיא רשות היחיד לרשות הרבים ואבדו שם עכ"ל חזינן מהא דג"כ פסק לענין גנב שמועיל משיכה לרה"ר וגם לא ציין שמדובר בענין שדרכו למשוך ולא להגביה משום דג"כ ס"ל כשיטת רבינא ואליבא דתוס' שיש חילוק בין משיכה של גנב למשיכה של מקח וממכר כנ"ל. וכן ציין הגר"א על הרמב"ם שזה מקור הלכה זו עיי"ש.

הגמ' בשבת צא. מביאה מחלוקת ר' יוחנן ס"ל שאגד כלי שמיה אגד ור"ל ס"ל שאגד כלי לאו שמיה אגד. ומקשה הגמ' למ"ד אגד כלי שמיה אגד מהברייתא של הגונב כס בשבת שכתוב היה מגרר ויוצא מגרר ויוצא פטור שאיסור גניבה ואיסור שבת באין כאחד. והנה קי"ל שאגד כלי שמיה אגד א"כ איסור שבת לא יהיה עד שיוציא את כל הכלי, לעומת זאת איסור גזילה קיים ברגע שהוצאתי גם מקצת הכלי עם המעות דהרי המעות שיצאו ברגע שהוצאתי גם מקצת הכלי עם המעות דהרי המעות שיצאו החוצה כבר גזלתי אפילו שהם אגודים בכלי וחלק מהכלי נמצא בפסים, מכיוון שבהלכות גזילה מסתכלים על מה שגזלתי והוצאתי. ומסיקא הגמ' שם שמדובר בנסכא, פירוש חתיכת כסף גדולה ולכן גם מהלכות גזילה אני לא חייב עד שיוציא את כל הנסכא ולכן איסור שבת ואיסור גזילה באין כאחד שזה בסוף שני האיסורים באים.

וכתב רש"י ד"ה שהרי, שהגמ' בכתובות שאלה להיכן הוא משך אם לרה"ר איסור שבת יש, אבל איסור גניבה אין, דקיי"ל שמשכיכה לא קונה ברה"ר. והביא את האוקימתות לצידי רה"ר או ששם את ידו למטה מג', וצ"ע מדוע לא הביא את האוקימתא של רבינא דאיירי ברה"ר.

ועוד ניתן להקשות, הרמב"ם פסק שאגד כלי שמיה אגד כשיטת ר"י, בהלכות שבת פ"ב הי"א וז"ל שהכלי משים כל מה שיש בו לחפץ אחד עכ"ל, ומאידך פסק הרמב"ם לעיל לגבי מגרר ויוצא שפטור משום קלב"מ ולא העמיד בנסכא, דאל"כ הרי איסור גניבה קדם לאיסור שבת, וצ"ע מדוע הרמב"ם השמיט דבר כזה להשמיע שכל הדין של מגרר ויוצא איירי בנסכא.

ובדברי יחזקאל הביא ביאור אחר בדברי התוס', דמה שונה משיכה של גניבה ממשיכה של מקח וממכר עיי' חילוק יסודי, דמקח וממכר בשביל להעביר את החפץ

לבעלות שלי צריך קנין, משא"כ גזלן אינו בתורת קניינים כלל אלא הגזלן חשיב
כאשר אדם מוציא את החפץ מרשות הבעלים ז"א שלא צריך כל קנין כדי להיקרות
גזלן אלא צריך להוציא חפץ מרשות בעלים, רק דהתורה חידשה קנין בגזלן והחידוש
הוא דאפילו אם לא הוצאתי את החפץ מרשות בעלים אלא בצעתי בו קנין אני נקרא
גזלן גם בכהאי גוונא, אבל ודאי פשוט שאדם שמוציא חפץ מרשות בעלים נקרא גזלן
גם ללא קנין. אי"כ פשוט שיטת רבינא שהעמיד בכהאי גוונא שמדובר ברה"ר ובכ"ז
חייב לא מהלכות קנייני גזילה אלא בגלל שהוצאתי את החפץ נקרא גזלן. ולפי"ז
פשוט שאפשר גם להסביר שאין זה קשור לדברים שדרך לקנות או לא כיוון שכל
החיוב של הגזלן פה זה עצם ההוצאה מרשות הבעלים.

ולפי"ז מבאר הדברי יחזקאל דכל שאלת הגמ' שם שאיסור גניבה קודם לאיסור
שבת זה רק לשיטות שמעמידים שמדובר בקנייני גזילה לכן כבר בהתחלה שיצא
השקל הראשון התחייב בקנייני גזילה, אבל לשיטת רבינא שכל גדר הגזילה הוא
ההוצאה מרשות הבעלים מכיוון שהמעות נמצאות בכלי וחלק מהכלי נמצא בתוך
הבית לא חשיב הוצאה גם לענין גזילה וא"כ ודאי שלשיטת רבינא לא נקרא גזלן עד
שיוציא כל הכלי ושפיר חשיב איסור גזילה ושבת באין כאחד.

ולכן נראה פשוט מדוע הרמב"ם השמיט בדין זה שמדובר בנסכא אע"ג שפסק שאגד
כלי שמיה אגד משום דס"ל כרבינא שההוצאה לרה"ר מתחייב בגלל שהוצאתי את
החפץ מרשות הבעלים וא"כ זה רק כאשר כל הכלי יוצא ואין צורך להעמיד בנסכא
ודו"ק.